

³ Názov ulice v Budapešti.

⁴ Pozri dok. č. 95.

⁵ Pozri dok. č. 95, pozn. č. 2.

⁶ V maďarskom zázname z 27. 1. 1939 sa uvádza: „Ministerský radca Riedl poukázal na to, že vzhľadom na konciliantný postoj maďarskej vlády rokovania by bolo možno úspešne ukončiť, ak by česko-slovenská strana prejavila ochotu prijať späť autochtónnych maďarských obyvateľov. Naproti tomu česko-slovenská delegácia predložila ďalšiu požiadavku, aby maďarská vláda okrem doteraz vyhostených maďarských príslušníkov prijala ďalších 8 000 Maďarov z česko-slovenského teritória. Ministerský radca Nickl z poverenia ministra zahraničných vecí vyhlásil, že o prijatí 8 000 Maďarov maďarská vláda nie je ochotná rokovať. Česko-slovenská delegácia vyhlásila, že má inštrukcie, aby túto otázku predniesla. Keďže maďarská vláda nie je ochotná o tejto otázke rokovať, vznikla nová situácia. Preto o ďalšom svojom postupe si musí vyžiadať nové pokyny od vlády. V priebehu rokovania predseda česko-slovenskej delegácie minister Mičura svojou konverzáciou a spôsobmi vyvolával trápny dojem a spochybňoval úprimnosť vyhlásení maďarských delegátov, robil sa urazeným, prerušoval ich vyhlásenia a tieto buď chápal ako útok proti sebe, alebo ako urážku česko-slovenskej delegácie. Jeho chovanie vyvolávalo dojem, akoby hľadal zámienku na prerušenie rokovania a chcel preniesť vinu na maďarskú delegáciu. Podobný postup bolo možno pozorovať aj počas rokovania železničnej subkomisie.“ – ZM HÚ SAV, FMMZV, inv. č. 2239, K – 53, Kúm. pol. 1939-7/7-446. Záznam P. Sebestyénya z rokovania sťažnostnej subkomisie 27. 1. 1939.

⁷ Dňa 31. 1. 1939 sa v Sebestyénovom zázname uvádza: „Minister Mičura mi oznámil, že v otázke kolonistov jeho vláda odstupuje od požiadavky prijatia 8 000 maďarských príslušníkov do Maďarska a je pripravená pokračovať v rokovaní s vypustením uvedenej otázky.“ – ZM HÚ SAV, ZMMZV, inv. č. 2239, K – 53, Kúm. pol. 1939-7/7- 446. Záznam P. Sebestyénya z 3. 1. 1939.

⁸ V maďarskom zázname z 28. 1. 1939 sa uvádza, že na zasadnutí právnej komisie Mičura žiadal maďarskú stranu, aby osoby s politickými priestupkami, ktorých sa týka amnestia, boli urýchlene vyhovené a odovzdané. Za tým účelom rokovali Steidl a Udvardy, ktorý vyhlásil, že česko-slovenská strana prepustila 270 väzňov obvinených pre politické delikty a s výnimkou siedmich všetci boli odovzdaní 7. 1. 1939 na stanici v Čekliši. Žiadal, aby maďarská strana v krátkom čase prepustila na slobodu 48 osôb, na ktoré sa vzťahuje amnestia a doteraz sa nachádzajú v „toloncház“. Nato Steidl reagoval, že maďarská strana má správy od maďarských rodín, podľa ktorých mnohí z nich sa doteraz nevrátili domov. Dospelo sa k dohode, že cca 30 – 35 zadržaných jednotlivcov nachádzajúcich sa v „tonocháze“ budú v najbližších dňoch odovzdaní, len čo z česko-slovenskej strany maďarské orgány dostanú vysvetlenie o osude osôb, ktorí sú uvedení v zozname a doteraz neprišli domov. Túto dohodu schválila 28. 1. 1939 aj právna komisia. V tejto súvislosti sa česko-slovenská strana zaviazala, že všetky sporné prípady vyšetrí a ak ešte neboli prepustení na základe amnestie, budú všetci prepustení a odovzdaní maďarským orgánom. Dospelo sa k záveru, že do 31. 1. bude prepustených na slobodu a odovzdaných 48 osôb, ktorí sa doteraz nachádzajú v „toloncháze“ a rovnako prepustí na slobodu aj česko-slovenská strana, ak to doteraz nespravila. – ZM HÚ SAV, FMMZV, inv. č. 2239, K – 19, Kúm. pol. 1939-7/7-467. Maďarský záznam z 28. 1. 1939 o rokovaní subkomisie pre sťažnosti.

27. január 1939. Bratislava.

Správa predsedu menšinovej komisie D. Rapanta predsedovi vlády Slovenskej krajiny J. Tisovi o rokovaní s maďarským predsedom komisie T. Patakym o zásadách a náplni činnosti komisie.

Po schôdzi plenárnej dal som sa do styku s pánom predsedom maďarskej menšinovej komisie a dohovoriť som s ním, že rokovanie tejto komisie začne v Bratislave dňa 3. februára 1939 o 16 hodine popoludní.¹

Okrem tohto ujednanja mal som potom so zmieným pánom predsedom, štátnym tajomníkom Patakym a s jeho zástupcom pánom ministerským radcom Oszvaldom *nezáväzný, informatívny* rozhovor (asi ¾ hodiny) o prácach komisie. Zo svojej strany naznačil som hlavné otázky, s ktorými sa komisia bude zaoberať; otázka uznania Slovákov v Maďarsku ako právnej (mravnej) osobnosti, spôsob jej ustanovenia a reprezentácie, princíp príslušnosti k nej, spomenul som tri hlavné odbory prác: politický, kultúrny a hospodársky. Zdôraznil som predovšetkým hlavnú zásadu rokovania:

naprostú reciprocitu vzájomných oprávnení. Maďarski páni vzali tieto moje propozície na vedomie s tým, že o jednotlivých bodoch vyžadujú si inštrukcie svojej vlády.

Inak sami sa o svojich názoroch konkrétne veľmi nevyjadrovali. Z rozhovoru s nimi však bolo možné vybadať, že si riešenie otázky predstavujú v duchu doterajších medzinárodných a medzištátnych stipulácií, tedy systémom individuálnych oprávnení (menšina = súhrn jednotlivcov, a nie kolektívum). Konkrétne ako najlepší vzor spomenuli nemecko-poľskú dohodu v Hornom Sliezsku.

Pokiaľ išlo o garancie našej novej zmluvy menšinovej s nimi, sondovali pôdu o našom stanovisku k otázke jej postavenia pod ochranou Spoločnosti národov. *Mal som dojem*, že preto, aby garancia nebola účinná. V odpovedi použil som preto obratu, že keď to i veľa osožit' nebude, škodit' to nemôže a poukázal som na účinnejšie garancie: medzinárodný súd, stály medzištátny výbor česko-slovensko-maďarský, parlamentný výbor maďarsko-slovenský (zo zástupcov menšiny v Maďarsku a z Maďarov.)

Podobné sondovanie som vycítil v nadhodení Trianonu a jeho menšinových stipulácií. *Zasa som mal dojem*, že im šlo o to, vyzvedieť naše stanovisko k otázke platnosti týchto stipulácií, lepšie rečeno stipulácií saint-germainských v súvislosti s našou vedúcou zásadou reciprocitu, ktorá by bola na našej strane v smere represívnom značne obmedzená, keby nám tu stáli v ceste stipulácie saint-germainské. Nezaujímajúc preto k tejto otázke meritorného stanoviska, poukázal som na to, že *podnetom* našich rokovani je viedenské rozhodnutie. Nevylučujem však ani tú možnosť, že dôvodom nadhodenia tejto otázky bola snaha, presvedčiť sa o našom stanovisku k ich zamýšľanému riešeniu menšinovej otázky slovenskej v rámci ich doterajších zákonných ustanovení, zakladajúcich sa na smluve Trianonskej. V tejto súvislosti som naznačil, že my máme na mysli vypracovať a dohovoriť s nimi niečo úplne nové v otázke ochrany našich vzájomných menšín, pričom som, pravda, nevylúčil ani možnosť naviazania (cestou ďalšieho vyvoja starších zákonných ustanovení) na doterajšie normy.

Z rozhovoru ako orientačná pomôcka zasluhuje ešte zmienku upozornenie pána Patakyho, že u nich ľudové školstvo je čiastočne konfesijné. Keďže som *mal dojem*, že cieľ tým na eventuálne ťažkosti pri uskutočňovaní budúcej našej dohody v odbore školstva neštátneho, vyslovil som nádej, odvolávajúc sa na históriu uhorského školstva, že to nebude na ujmu štátnej kompetencie v tomto smere, s čím pán štátny tajomník Pataky prejavil súhlas.

Z rozhovoru zasluhuje ešte zmienku moment, keď, naväzujúc na podobnú frazeológiu pána štátneho tajomníka Patakyho, až snád' nápadne som položil dôraz na to, že nové naše ujednania musia byť zhodné nielen v normách, *ale a najmä i v uskutočňovaní v praxi*.

Vzhľadom na obsah tohto informatívneho rozhovoru, pokladal by som za potrebné *dotázať sa úradne (s najväčším urýchlením) ministerstva zahraničia na jeho stanovisko vo veci:*

1. garancie Spoločnosti národov,
2. platnosti menšinových stipulácií zmluvy saint-germainskej a trianonskej vzhľadom na zmenený menšinový stav u nás.²

Okrem toho by som prosil v odpise všetky ustanovenia, ktorými bolo novoupravené postavenie *nemeckej menšiny u nás* (štátne tajomníctvo, kultúrna autonómia v odbore školstva atď.).³

D. Rapant, v. r.

AMZV ČR, ZÚ Budapešť 1939, kart. 10, f. 245, č. 125. Kópia, strojopis.

¹ Rokovanie sa uskutočnilo v dňoch 9. – 10. 2. 1939.

² Pozri dok. č. 137.

³ Na žiadanú otázku odpovedal minister J. Sivák nasledovne: „Otázka kultúrnej autonómie nemeckej menšiny v Slovenskej krajine bude riešená snemom Slovenskej krajiny, a preto v prítomnej dobe nemôže sa o nej Ministerstvo školstva a národnej osvety SK bližšie vyjadriť. V ohľade účasti na správe školskej vyšlo sa nemeckej menšine v ústrety zriadením referátu pre nemecké školstvo v rámci Ministerstva školstva a národnej osvety SK, ktorý má za úkol starať sa o správu a rozvoj nemeckého menšinového školstva v SK. Poznamenáva sa však, že tu ide len opatrenie administratívne, ktoré budúcej zákonnej úprave menšinových otázok v ničom neprejudikuje, a preto je pre jednanie o veciach menšinových s Maďarskom irelevantné.“ – SNA, Vládny delegát pri MZV, kart. 2, č. 593/1939 prez.

124

27. január 1939, Budapešť.

Nóta predsedu česko-slovenskej delimitačnej komisie Š. Janšáka predsedovi maďarskej delegácie P. Telekimu o zdôvodnení česko-slovenského nároku na územnú kompenzáciu v dôsledku prijatia zásady katastrálnych hraníc obcí.

Excellence,

Me référerant à la discussion qui a eu lieu au cours de la séance de la Commission de Délimitation le 26 janvier a. c.¹, j'ai l'honneur de préciser mon point de vue comme suit:

La Délégation que j'ai l'honneur de présider a accepté, dès le commencement et d'accord avec la Délégation Hongroise, le principe des limites cadastrales notamment parce que à son avis ce principe est juste et équitable pour la population locale. En appliquant ce principe à l'étude détaillée de la frontière future, il en résulte en comparaison avec la ligne fixée par les arbitres, une perte de territoire d'environ 20.000 hectares.

Mon gouvernement tout en acceptant en maintenant le principe des limites cadastrales, n'est pas, toutefois, enclin de subir des pertes aussi grandes qui en résultent.

Pour cette raison mon gouvernement demande une compensation raisonnable de ces pertes. Cette compensation pourrait se faire en respectant toujours le principe ethnique par la cession des certains villages slovaques à la Tchéco-Slovaquie et par la suppression de certains saillis de la ligne de frontière qui gênent l'administration des deux pays.

Dans ce Cadre la Délégation Tchéco-Slovaque a les pouvoirs pour continuer les négociations².

Veillez agréer, Excellence, l'assurance de ma plus haute considération.

Vaša Excelencia,

odvolávajúť sa na náš rozhovor z 26. januára t. r. počas zasadnutia delimitačnej komisie¹, mám tú česť upresniť moje stanovisko nasledovne:

Delegácia, ktorú mám tú česť viesť, v súlade so stanoviskom maďarskej delegácie si od začiatku osvojila zásadu katastrálnych hraníc území obcí predovšetkým preto, že táto zásada je spravodlivá z hľadiska miestneho obyvateľstva. Pri aplikovaní tohto princípu a pri detailnom štúdiu budúcej hranice v porovnaní s čiarou stanovenou arbitrami vzniká strata teritória v rozsahu asi 20 000 hektárov v náš neprospech.

Napriek tomu, že moja vláda vždy akceptovala a dodržiavala zásadu katastrálnych hraníc územia obcí, nie je naklonená podstúpiť takú veľkú stratu, ktorá z nej vyplýva.